

“A Roma la ciutat és una realitat moble”

Manuel Bendala, catedràtic d'Arqueologia de la Universidad Autónoma de Madrid

“A Roma la ciutat és una realitat moble”

Manuel Bendala durant el congrés Tarraco Biennal 2014.

Manuel Bendala és catedràtic d'Arqueologia de la Universidad Autónoma de Madrid i ha estat membre fundacional del Consell Científic Assessor de l'ICAC. L'entrevistem aprofitant la seva participació en el **II Congrés Tarraco Biennal**, en què ha fet la conferència "*Ars et natura en el paisaje político de la Roma de Augusto: urbs in rure, rus in urbe*".

Com entén la ciutat, Roma?

Roma és molt fidel a concepcions antigues de ciutat, sobretot de la tradició oriental, com Egipte i Grècia, però les rellegeix des d'una visió pròpia. A Roma es pot veure una mena de decantació de tota l'experiència antiga sobre la ciutat, però amb concepcions molt pròpies.

Quines concepcions?

La ciutat té el centre de significació principal en el *templum* úrbic, la *urbs*. Roma té molt presents els paisatges orientals i hel·lenístics, però sempre sacralitza el centre de la ciutat. La ciutat és el *templum urbis*: el nucli sagrat que marca la muralla, la qual, a part, té funcions defensives. La ciutat és una creació humana de naturalesa sagrada en què el ciutadà romà troba el centre de la seva protecció física i espiritual, perquè és on tenen residència els déus.

L'element diví és central.

Es pot dir que la ciutat romana és una ciutat presidida pels déus, una ciutat on conviuen idees profundament originals amb l'absorció de diverses herències que l'enriqueixen. S'ha dit molt que la cultura romana és una cultura esponja amb arrels orientals i, com deia, Roma n'és la decantació final.

Un model de ciutat que encara dura.

Sí, Roma fixa unes formes urbanes que perduren. Per exemple, en el paper d'autorepresentació de les elits a la ciutat.

Què defineix el ciutadà romà?

La condició de “creador” del seu propi ecosistema, que contrasta amb el bàrbar, l’“incivilitzat”, la criatura de la natura que no construeix el seu medi. El ciutadà, en canvi, és un ésser d’un altre ordre perquè és constructor, demiürg del seu propi ambient. Aquest és el salt entre prehistòria i història, civilització.

D’aquí ve la importància de l’arquitectura.

De fet una via política de projecció de la supremacia és construir. L’arquitectura dóna un missatge de la dimensió civilitzadora de Roma. En la columna de Trajà, per exemple, es veu com Roma actua contra la barbàrie bèl·licament però alhora construïnt ciutats, ponts...

Com dialoguen ciutat i ciutadania?

Totes dues es projecten en la urbs, la ciutat construïda. És una idea ben definida per Fustel de Coluanges, que subratlla que la matèria primera de la ciutat és la ciutadania, els ciutadans. Una idea completada pel concepte d’Aldo Rossi de “arquitectonització” de la ciutat, la seva important projecció urbanística i arquitectònica. En època romana la ciutat és la gent, el *Senatus Populusque Romanus* (SPQR), és a dir, ‘el Senat i la gent de Roma’. Per tant, la ciutat és una realitat moble, traslladable, i Roma de fet es trasllada a altres llocs.

Com?

Roma és un conjunt de gent, i quan es crea una colònia es crea per *deductio*, és a dir, “deduint” part de la població, que se’n va a crear una altra ciutat, clònica. Una ciutat en crea una altra d’una manera comparable a la reproducció d’una ameba.

Quina comparació!

La ciutat no és l'arquitectura, sinó que l'arquitectura és el domicili de la ciutat, de la gent. A Grècia era igual. La idea seria: la ciutat és on és la seva gent. Per tant, és un concepte de ciutat que entronca amb un concepte antic de ciutadania, grup de gent que viu en un lloc.

Com s'assenta Roma en la realitat urbana hispana?

Roma en aquest aspecte no fa una ruptura, sinó que representa una continuïtat respecte als autòctons, amb canvis, naturalment. Moltes ciutats romanes són ciutats preromanes, com Còrdova, que l'ocupen i la transformen i creen un nou burg i tot. O Tarragona, que era *Kesse*, i Roma se la fa seva i la converteix en *Colonia Iulia Urbs Triumphalis Tarraco*.

Com valora el II Congrés Tàrraco Biennal?

Està molt ben organitzat, sobretot perquè combina conferències i comunicacions que són una posada al dia de les novetats del món d'August, amb conferències divulgatives que no són tant resultats de la recerca com de la reflexió. La meua intervenció, per exemple, va voler ser una reflexió llarga del que és la ciutat antiga.

Final de la conferència del prof. Bendala

al Tarraco Biennal (Foto: Isabel Rodà).

Vostè va crear i dirigir el Máster en Arqueología y Patrimonio de la UAM (2007-2010). Com veu la formació dels arqueòlegs?

La universitat encara no ha trobat la manera de formar-los. L'ideal és un màster d'arqueologia de dos anys que completi un grau de tres anys. Per mi l'arqueologia no pot

ser un grau, com passa en algunes universitats, perquè amb tres anys (o quatre, segons l'estructura actual dels graus universitaris) no pots formar una persona amb capacitat investigadora, aspecte consubstancial a l'arqueòleg. És com si en medicina es pogués fer directament l'especialitat de cirurgia! Si l'arqueòleg ha de ser un tècnic de grau mitjà no m'interessa.

No interessa a ningú!

Per intervenir en el patrimoni, excavar-lo i valorar-lo més, fa falta una formació sòlida sobretot en història, però també en geografia, en llengües clàssiques, a més de tot allò referent a tècnica i metodologia. La formació és necessàriament complexa, perquè l'arqueòleg fa la geografia humana de l'antiguitat: estudia els recursos naturals, la població, etc.

Text i retrats: Carme Badia i Puig

Novembre del 2014

Notícies relacionades

Els cirks romans, tema del III Congrés Tarraco Biennal

Tarraco Biennal 2014: II Congrés d'Arqueologia i Món Antic